

Çeviri / Translate

KEMAL ATATÜRK'ÜN YAKIN ARKADAŞI D. AÇKOV¹

Yazan: C.H. ELENKİN

Çeviren: Ayşe KAYAPINAR²

D. Açıkov,³ 1886 yılında Makedonya'nın Prilep şehrinde doğdu. Atchkoff, ortaokulu Rusya'da Kiev'de⁴ bitirdi ve Sofya Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. 1903 yılında Nikola Petkov'un⁵ babası Dimitir Petkov'un⁶ başkanlığını yaptığı liberal partiden milletvekili seçildi. Gençliğinden beri Makedonya'nın özgürlüğü için verilen mücadelede yer almış, bu da ona Türk ihtilalci hareketi "İttihat ve Terraki" liderleriyle temas kurma imkanı vermişti. Bu liderler, Enver Paşa, Talat Paşa ve Selanik garnizonunun genç subayı Mustafa Kemal'di. Açıkov tarafından anlatılan aşağıdaki olay o günlerden kalmadır:

Bir Alman olan Von der Goltz Paşa, ordu genel müfettişliğine atandı. Goltz Paşa'nın Selanik'i ziyareti vesilesiyle onuruna bir ziyafet verildi ve bir genç subay bu ziyafette konuşma yapmak için izin istedi. Konuşmasında bu genç subay, bir yabancı subay yerine Türk ordusunun başında bir Türk subayını görme arzusunu dile getirdi. Bu genç subay Mustafa Kemal'di ve bu konuşması sebebiyle ağır eleştirilere maruz kaldı. 1913 yılında Balkan Savaşı sona erdiğinde, General Savov⁷ başkanlığındaki bir Bulgar heyeti Talat Paşa ile görüşmek üzere İstanbul'a gitti. Bu heyete Makedonyalı devrimci liderler ve Açıkov eşlik etti. Açıkov, İstanbul'da tekrar Mustafa

¹ Bu makalenin orijinali için bk. . C. H. Elenkin, "A Close Friend of Kemal Atatürk, D. Atchkoff", *Bulgarian Review*, vol. I/1 (Mayıs 1961), ss. 55-58; Ayrıca bk. https://www.strumski.com/books/ackov_memoirs.pdf (Erişim tarihi: 1.12.2023).

² Milli Savunma Üniversitesi Öğretim Üyesi.

³ Makalenin orijinalinde Atchkoff olarak geçmektedir. (ç.n.)

⁴ Makalenin orijinalinde Kiev Rusya'da verilmiştir. Oysa bugün Kiev, Ukrayna'nın başkentidir. (ç.n.)

⁵ Makalenin orijinalinde Nicholas Petkoff şeklinde geçmektedir.(ç.n.)

⁶ Makalenin orijinalinde Dimitri Petkoff şeklinde geçmektedir (ç.n.)

⁷ Makalenin orijinalinde Savoff şeklinde geçmektedir (ç.n.)

Kemal ile irtibata geçti. Bu olaydan kısa bir süre sonra Türkiye'nin Sofya'daki askeri temsilcisi⁸ olarak atanan Kemal, ülkesinin 1915'te Birinci Dünya Savaşı'na girmesine kadar bu görevde kaldı.

Bulgaristan ile Türkiye arasındaki gizli antlaşma görüşmelerinde Açıkov, Sofya Hükümeti ile Türk elçilik heyeti arasında arabuluculuk yaptı. Mustafa Kemal ise gelecekte iki ülke arasındaki askeri işbirliğine yönelik meselelerle ilgilendi. Mustafa Kemal, sosyal hayatı çok severdi. Sofya kulübünün⁹ müdavimiydi, dans etmeyi severdi ve tek bir baloyu dahi kaçırmazdı. Mustafa Kemal, Sofya'da toplumun en üst düzey evlerinde ağırlandı. General Raço Petro'un¹⁰ evinin kapıları ona her zaman açıktı. Pazar günleri Profesör Kirov'un¹¹ evine çay içmeye giderdi. Balkan Savaşı'nda Bulgaristan'ın IV. Ordusu komutanı olan General Kovaçev'in¹² ailesinin yakın dostu oldu. Kemal, General Kovaçev'in kızı Mita'dan çok etkilenmişti. Kemal ile Mita'nın evliliği bile konuşuluyordu, ancak Kovaçev ailesi dini gerekçelerle bu evliliğe karşı çıktı. Mita'yla evlenmiş olsaydı Kemal'in kariyerinin başka bir yöne gidip gitmeyeceği, Açıkov için merak konusuydu. Muhtemelen Kemal, genç Bulgar kızı ile evlenmiş olsaydı onu çok sevdiği için hayatını riske atacak böyle tehlikeli maceralara atılmazdı.

İngiliz-Fransız kuvvetlerini bozguna uğrattığı ünlü Anafarta (Gelibolu) Savaşı'ndan sonra Mustafa Kemal, Edirne'de kuvvetlerin başına komutan olarak atanmıştır. Bu görev, Almanların memnuniyetsizliğinin sonucu olarak Mustafa Kemal açısından bir tenzil-i görevdi. Sebebi de Kemal'in

⁸ Mustafa Kemal Atatürk, 27 Ekim 1913-20 Ocak 1915 tarihleri arasında Sofya'da ataşe militer olarak bulunmuştur. Bk. Zekerya Türkmen, "Mustafa Kemal'in Sofya Ataşemiliterliği", <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mustafa-kemalin-sofya-atasemiliterligi/> (Erişim Tarihi: 24.12.2023, ç.n.); Ökkeş Narinç & Tuncay Amanvermez, "Mustafa Kemal Paşa'nın Bulgaristan Askeri Ataşeliği Sürecinde Görüştüğü Kişiler Ve Sosyal Faaliyetleri", *Toplumsal Araştırmalar-II*, ed. Şihmehtmet Yiğit, Ökkeş Narinç, Uğur Özgür, Vahdet Alaeddinoğlu, Erzurum 2022, ss. 146-173.

⁹ Makalenin orijinalinde Sofya Kulübü anlamında Sofiiski klub şeklinde geçmektedir. Bu klubün neresi olduğu makalede belirtilmemiştir. Muhtemelen bugün Merkezi Askeri Kulüp yani Tsentralen voenen klub olarak bilinen yerdir. (ç.n.)

¹⁰ Makalenin orijinalinde Ratcho Petroff şeklinde geçmektedir.(ç.n.)

¹¹ Makalenin orijinalinde Kiroff şeklinde geçer. (ç.n.)

¹² Makalenin orijinalinde Kovatcheff şeklinde geçer. (ç.n.)

Mareşal Falkenheim'in¹³ Boğazların savunmasına ilişkin planında değişiklik yapması idi. Mustafa Kemal yeni görevine başlamak yerine eski arkadaşlarını görmek için Sofya'ya gitti ve bir aydan fazla bir süre orada kaldı.

Mustafa Kemal, 1916 yılında Suriye ve Mezopotamya cephelerine gidecek bir orduyu eğittiği tarihlerde Açıkov tekrar İstanbul'a gitti. İngilizlerin gerçekleştirdiği bir sabotaj eylemi sonucunda bu orduya tahsis edilen tüm erzak ve mühimmat stokları yakıldı. Buna rağmen Mustafa Kemal, Mezopotamya'ya yönelik genel saldırı planını takdim edeceği Halep'e doğru yola çıktı. Kendisine başkomutanlık görevi teklif edildi, ancak O, planının kabul edilmesi şartıyla bu görevi kabul edecekti. Falkenheim hâlâ çok güçlüydü ve Mustafa Kemal'in planı bir kenara bırakıldı. Bunun üzerine Mustafa Kemal, İstanbul'a döndü ve padişahın emrinde hazır bulundu. Kendisine, Batı Cephesi ziyareti¹⁴ sırasında şehzadeye refakat etme görevi verildi.¹⁵

Savaş, İttifak Devletleri'nin yenilgiyle sona erdi ve Türkiye, İngilizler ve Fransızlar tarafından işgal edildi. Sivas'ta bir ihtilal hareketi başladı. Sultan, halkı teskin etme üzere Kemal'i oraya gönderdi. Kemal ise bunu yapmak yerine ihtilal hareketine katıldı ve onun lideri oldu. 1919 yılında Açıkov yeniden İstanbul'daydı ve burada Kemal'den Ankara'yı ziyaret etme daveti aldı. Bu olay, Mustafa Kemal'in İstanbul'a gidişinden hemen önce Mart ayında meydana geldi. Ve Kemal arkadaşını aceleyle geri dönmesi konusunda uyardı, aksi takdirde Açıkov ayaklanan birlikleri takip etmek zorunda kalacaktı.

Anadolu'da Yunanistan'a karşı yapılan savaş Türk zaferiyle sonuçlandı. 1922'de Açıkov, Bulgaristan Cumhurbaşkanı Alexandır Stamboliyski'nin elçisi olarak bir kez daha İstanbul'a geldi ve Kemal ile önemli Balkan meseleleri hakkında müzakerelerde bulundu. 1933'te Türkiye Cumhuriyeti'nin onuncu yıldönümü kutlamaları vesilesiyle Açıkov, eski dostunu selamlamak için Ankara'ya gitti. Rusya'nın oradaki temsilcileri Mareşal Voroşilov ve Boudenyt'ti. Kemal, Açıkov'un Moskova konusundaki şüphelerine katılıyordu. Bulgar Maslahatgüzarı Hristo

¹³ Erich Georg Sebastian Anton von Falkenhayn (General Falkenheim) (11 Eylül 1861, Burg Belchau, Batı Prusya - 8 Nisan 1922, Schloss Lindstedt, Brandenburg), Alman general ve Osmanlı mareşalidir.

¹⁴ Mustafa Kemal, 1917 yılında Mehmed Vahdeddin'in çıktığı Almanya seyahatine refakat etmiştir.

¹⁵ Fahri Çeliker, "Atatürk'ün Yaşamından: Almanya Seyahati", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Yıl 1988, Cilt: 4 Sayı: 12, ss. 651 – 664.

Minkov¹⁶, Akov aracılığıyla Atatürk'ün Ankara yakınlarındaki çiftliğine "bir bardak brendi içmek" üzere davet edildi. Atatürk tüm bakanlarının önünde Minkov'a şunları söyledi: "Şunlara bir bakın, hepsi bana kızgınlar çünkü emeği koruma yasasını hiçe sayarak çiftliğimde bahıvan, bağcı ve mandıracı olarak alışmak üzere sadece Bulgarları işe aldım. Sizin ırkınızdan insanlara güvenim büyüktür".

Temmuz 1934'ten Nisan 1936'ya kadar Akov, bu kez özel bir görevle Ankara'da kaldı. Bu görev, Makedon devrimci lider İvan Mihailov'un¹⁷ Türkiye'de kalmasını ve oradayken korunmasını ayarlamaktı. 1950'den itibaren Brezilya'da yaşayan siyasi bir mülteci olan Akov, 1955'te Sao Paulo'da öldü. Büyük bir vatansever yüreğine sahipti.

¹⁶ Makalenin orijinalinde Christo Minkoff şeklinde geçmektedir. (.n.)

¹⁷ Dahili Makedon-Edirne İhtilal Teşkilatının (Vitreřna Makedono-Odrinska Revolušionna Organizatsia) lideri (1924-1934 arası) olarak 1934 yılında Bulgaristan'da Kimon Georgiev'in ve tarftarlarının yaptığı darbe sonucu 1934-1938 tarihlerinde Türkiye'de mülteci olarak kalmıştır. Bk. <https://www.sitebulgarizaedno.com>. (Eriřim tarihi: 24.12.2024)